

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. – К.: Фоліо, 2010. – 34 с.
2. Кримінальний кодекс України. – К.: Одисей, 2013. – 232 с.
3. Легалізація короткоствольної вогнепальної зброї - [Электронный ресурс]-режим доступа:[http // revolverclub.org](http://revolverclub.org).
4. Лот Д. Больше оружия – меньше преступлений. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 158 с

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ THE REFORM OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

О.В. Дашковська, В.П. Погребняк

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

Анотація. Аналізується хід імплементації Закону України «Про вищу освіту». Висвітлено проблемні положення законодавчих і нормативних актів, які ускладнюють механізм їх практичної реалізації.

Ключові слова: модернізація, імплементація, реформи, законодавство, якість вищої освіти, галузь знань, спеціальність, автономність, стандартизація вищої освіти, Науково-методична рада, науково-методичні комісії.

Аннотация. Анализируется ход имплементации Закона Украины «О высшем образовании». Освещены проблемные положения законодательных и нормативных актов, которые усложняют механизм их практической реализации

Ключевые слова: модернизация, имплементация, реформы, законодательство, качество высшего образования, область знаний, специальность, автономность, стандартизация высшего образования, Научно-методический совет, научно-методические комиссии.

Annotation. Analyses the progress in the implementation of the Law of Ukraine "On higher education". Lighted problematic provisions of legislative and normative acts, which complicate the mechanism of their practical implementation..

Keywords: modernization, implementation, reforms, legislation, the quality of higher education, area of expertise, specialty, autonomy, standardization of higher education, Scientific-methodological Council, scientific and methodological Board.

Вступ. В контексті інтеграції вітчизняної освіти в європейський освітній і науковий простір важливе місце займає модернізація вищої освіти, основні параметри якої визначені Законом України «Про вищу освіту» [1] (далі Закон).

Слід зазначити, що його імплементація здійснюється в екстремальних суспільно-політичних та економічних умовах. В той же час зміни законодавства про вищу освіту (автономність, структура вищої освіти, терміни навчання, стандартизація вищої освіти, ціна кредиту, граничне навчальне навантаження, принципи формування переліку спеціальностей, повноваження суб'єктів тощо) треба визнати кардинальними, що

зумовлює великий обсяг роботи як з боку МОН, так і з боку вищих навчальних закладів.

Актуальність. В процесі реформування вищої освіти проявляються окремі інерційні проблеми в системі підготовки фахівців, серед них:

- обмеження автономних прав навчального закладу щодо вибору алгоритмів конкурсного відбору здобувачів вищої освіти;
- відсутність нормативно-правових актів та методичних розробок, здатних гарантувати стійке функціонування та розвиток системи забезпечення якості вищої освіти, неузгодженість окремих законодавчих та нормативних актів;
- неконтрольований розрив взаємозалежності та штучна ізолюваність систем освіти, науки і праці;
- неадекватне відношення владних структур до статусу та ресурсного забезпечення викладачів вищої школи, зокрема їх професійного розвитку;
- звичність до функціонування у командно-адміністративній системі та незвичність до автономності та демократизації;
- відсутність перспектив збільшення державного фінансування вищої освіти.

Все ж імплементація Закону поступово реалізується.

Утворено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти [2] як постійно діючий колегіальний орган, уповноважений законом на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти, затверджено його статут, розпочато формування робочих органів.

Затверджені Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [3] (далі Перелік), та Положення про Науково-методичну раду МОН [4] (далі Положення).

Все це створило підґрунтя для розгортання системної роботи із стандартизації вищої освіти, формування науково-методичних комісій тощо.

Зроблено конкретні кроки щодо впорядкування організації навчального процесу на перехідний період. Це стосується положень наказу МОН про особливості формування навчальних планів на 2015-2016 навчальний рік[5] і відповідного листа Міністерства з роз'ясненнями та рекомендаціями щодо його реалізації [6].

Зміна переліку спеціальностей – це важливий крок, який відкриває механізм для подальшої роботи над удосконаленням системи вищої освіти. Укрупнення спеціальностей необхідне, по-перше, для інтеграції української вищої освіти в

європейський простір. По-друге, новий Перелік є більш зрозумілим для абітурієнтів, яким легше буде зорієнтуватися в нових 27 галузях знань і 114 спеціальностях, аніж в 48 галузях знань, 144 напрямках та понад 500 спеціальностях попередніх переліків. Окрема спеціальність має більш широке визначення для університету. Це ширше поле для реалізації автономних прав закладу, що в рамках цієї спеціальності може формувати свою освітню програму. Самостійний вибір вищими навчальними закладами спеціалізацій дасть змогу університетам гнучко реагувати на потреби ринку праці та вимоги роботодавців.

Значною мірою гальмує реалізацію нового Переліку відсутність відповідного наказу МОН щодо його впровадження. В першу чергу це стосується створення та оприлюднення таблиці відповідності напрямів та спеціальностей підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра і наукових спеціальностей, затверджених постановами КМУ від 13 грудня 2006 року № 1719, 20 червня 2007 № 839, від 28 серпня 2010 року №787, зі спеціальностями Переліку, затвердженого постановою КМУ від 29.04. 15 № 622, та наказом МОН №1057 від 14.09.2011 «Про затвердження переліку наукових спеціальностей», що суттєво полегшить роботу навчальних закладів.

Долаються окремі проблеми імплементації, що закладені в самому Законі. Так, Верховна Рада України 23 квітня 2015 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо удосконалення прийому на навчання та розміщення державного замовлення. Прийняття зазначених змін було обумовлено наближенням вступної кампанії та необхідністю усунення суперечностей в законодавстві.

Кабінет Міністрів України 15 квітня 2015 року прийняв Постанову, яка узгоджує чинні нормативно-правові акти в сфері освіти та дозволяє припинити практику обов'язкового трирічного відпрацювання та відшкодування до державного бюджету вартості навчання випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням. Зазначена постанова, яка була прийнята ще в 1996 році, на сьогоднішній день не відповідає ані міжнародному законодавству в сфері прав людини, ані Конституції України, ані законам України «Про освіту» та «Про вищу освіту», оскільки порушувала право особи на працю, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Існують також інші положення статей Закону, що вимагають уточнень і додаткових роз'яснень.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про вищу освіту» Уряд своєю постановою [7] унормував порядок виготовлення документів про вищу освіту у 2015 році. Затверджено перелік інформації, яка повинна міститися в документах про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка. Відтепер, усі питання, пов'язані із визначенням технічного опису бланків документів про вищу освіту, їх дизайну, способу та місця виготовлення, вищі навчальні заклади визначають самостійно.

Алгоритм формування науково-методичних комісій за спеціальностями пропонується таким: від навчального закладу – одна особа, яка може працювати не більше трьох років. З урахуванням, що робота в НМК здійснюється на громадських засадах і вимагає досвіду та професіоналізму, діяльність НМК не може бути результативною. Це може негативно позначитись на організації та виконанні однієї із основних функцій НМК – створення стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти. Адже пунктом 6 статті 13 Закону «Про вищу освіту» чітко визначено, що утворювані Міністерством «...науково-методичні комісії...розробляють стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти».

Проблематичним виглядає (при врахуванні обмежень у формуванні складів НМК) створення дієвих комісій із галузей знань і спеціальностей, підготовку з яких здійснює один чи незначна кількість навчальних закладів:

- нафтогазова інженерія та технології;
- суднобудування;
- авіаційна та ракетно-космічна техніка;
- державна безпека тощо.

Положенням суттєво ускладнено механізм формування НМК введенням конкурсного відбору їх членів, адже йдеться про оголошення конкурсу, визначення його умов та термінів проведення. Необхідно на конкурсній основі створити сектор вищої освіти НМР, який виконує функції конкурсної комісії з відбору членів НМК (підкомісії), та провести біля 100 конкурсів для формування необхідної кількості НМК.

Не повністю виконано положення пункту 5 розділу ХУ Прикінцеві положення щодо забезпечення затвердження Міністерством «єдиного переліку галузей знань, який повинен об'єднати чинні переліки галузей знань та науки». Навіть попередній аналіз трьох існуючих переліків показує їх суттєву відмінність як у числі галузей, так і спеціальностей, які їх формують (нових галузей знань – 27, чинних – 48, чинних галузей науки – 21). Поєднання можливо знайти лише в окремих випадках на рівні спеціальностей, а не галузей.

Реалізація визначеного Законом граничного навчального навантаження викладача (600 годин) ускладнюється існуванням нормативів розрахунку чисельності штатних посад, необхідних для кадрового забезпечення освітнього процесу. Саме через цю обставину сьогодні навчальні плани максимально розвантажені, але навчальне навантаження викладача сягає понад 1000 годин. Зниження навчального навантаження до 600 годин можливе лише формально – переводом частки навчальної роботи до методичної, наукової, організаційної.

Щодо стандартизації вищої освіти. Відсутність системоутворюючого документа, а саме кваліфікаційної характеристики без відповідних професійних стандартів, треба визнати невдалим кроком на даному етапі проектування вищої освіти. Системі праці ще треба багато часу для охоплення професійними стандартами усіх професій, що потребують вищої освіти.

Суттєві зміни (на жаль негативні) сталися в організації навчального процесу з питань безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту.

У зв'язку зі скасуванням наказу Міністерства освіти і науки, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 жовтня 2010 р. № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України» (розпорядження КМУ від 30.05.2014 р. № 590-р) відбуваються окремі випадки вилучення з навчальних планів вищих навчальних закладів усіх вищезгаданих дисциплін, що порушує цілісну систему навчання населення у сфері цивільного захисту відповідно до вимог чинного національного законодавства: пп. 5, 19 та 20 Постанови КМУ від 26.06.2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», ст. 18 Закону України «Про охорону праці» (21.11.2002 р. № 229-IV), ст. 39, 41 Кодексу цивільного захисту України (№ 5403-VI від 02.10.2012 р.), п. 2 НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці».

Крім того, Україна не вважатиметься інтегрованою в європейський освітній простір без докорінних змін у системі підготовки кваліфікованих кадрів, обізнаних в питаннях безпеки та охорони праці. Адже в європейських стандартах та нормативах питання безпеки виробництва, населення та кожної окремої людини є питанням номер один.

Безпека людини не може бути відокремлена від навколишнього середовища та його екологічного стану. На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з погіршенням екології, зростанням виробничого та побутового травматизму, збільшенням вразливості населення в умовах надзвичайних ситуацій, включаючи подібні до тих, що відбуваються сьогодні в Донецькій та Луганській областях, нагальною проблемою є посилення уваги до змісту і організації освітнього процесу з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, охорони праці.

Ці завдання мають бути реалізованими на етапі розроблення стандартів освітньої діяльності, стандартів вищої освіти та освітніх програм як для галузі знань «Цивільна безпека», так і для спеціальностей інших галузей.

Найбільш складним питанням імплементації Закону з боку вищих навчальних закладів є створення системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Країни Європи мають ефективні системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти на основі спільних стандартів та рекомендацій.

Підходи до формування структури та змісту системи базуються на «Європейських стандартах і рекомендаціях щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти», призначення яких:

- покращувати освіту в Європейському просторі;
- допомагати закладам вищої освіти забезпечувати й підвищувати якість діяльності та через якість стверджувати свої права на автономію;
- зробити зовнішнє забезпечення якості більш прозорим і зрозумілим.

Європейські стандарти і рекомендації ґрунтуються на засадах:

- вищі навчальні заклади несуть відповідальність за якість освітніх послуг і за те, як ця якість забезпечується;
- інтереси суспільства щодо якості вищої освіти мають бути захищені;
- потрібно вдосконалювати якість навчальних програм в інтересах студентів;
- мають існувати ефективні та надійні організаційні структури, в межах яких ці академічні програми здійснюються та підтримуються;
- прозорість та використання зовнішньої фахової допомоги в процесах забезпечення якості;
- розробка процесів, за допомогою яких ЗВО зможуть демонструвати свою відкритість та підзвітність;

- забезпечення якості, яке гарантує відкритість та підзвітність, сумісне із процесами забезпечення якості задля підвищення ефективності роботи;
- вищі навчальні заклади мають демонструвати якість як на національному так і на міжнародному рівнях;
- процеси, які застосовуються, не повинні обмежувати різноманіття та нововведення.

Стандарти та рекомендації, які діють на європейському освітньому просторі, позитивно сприймаються і на Україні. Усвідомлення поняття «якість освіти», опанування європейських стандартів, створення відповідної системи забезпечення якості – актуальні завдання українських університетів.

Висновок. Прискорити процес упровадження Закону України «Про вищу освіту» в вітчизняній вищій школі може тісна співпраця Міністерства, вищих навчальних закладів, сфери праці, педагогічної громадськості та новоствореного Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». - [Електронний ресурс]-режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
2. Постанова КМУ від 15.04.2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» -[Електронний ресурс]-режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=246396558
3. Постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».
4. Наказ МОН від 11.09.2015 р. № 922 «Про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України».
5. Наказ МОН від 26.01.2015 р. № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік».
6. Лист МОН від 13.03.2015 р. № 1/9-126 «Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році».
7. Постанова КМУ від 31.03.2015 р. № 193 «Про документи про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка».

ПИТЬЕВОЕ ВОДОСНАБЖЕНИЕ В КРИЗИСНЫХ СИТУАЦИЯХ

DRINKING WATER SUPPLY IN CRISIS SITUATIONS

В.Н. Волков, С.Л. Василенко

Коммунальное предприятие «Харьковводоканал»